

Малі друзі.

✱ ЧАСОПИС ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІТВОРИ ✱

Ч. 3. — 1948.

На чужині

Річник IX.

Кобзар. Ілюстрація до поеми „Гайдамаки” Т. Шевченка
Мал. О. Сластьона

* 9. III. 1814

Тарас Шевченко

† 10. III. 1861

Автопортрет

Біля портрета

Чий так щиро до нас
Усміхнувся портрет?
То Шевченко Тарас —
Наш великий поет.

Жив Тарасик малий
У вишневім селі,
Серед степу та нив —
В українській землі.

Не пускали його
Йти у школу пани —
Він з книжками ішов
Потайки в бур'яни.

Научали забуть
Мову-спів солов'я, —
Він завжди говорив
Тільки так, як і я.

Як підріс та й пішов
Від села до села —
Научав, щоб любов
В кожному серці цвіла.

Закричав тоді цар:
— Покараю!.. — Карай!
Не боюся я кар
За коханий свій край!

Щоб не знали його,
Щоб не чули тих слів —
Засилали співця
До чужої землі.

Та і звідти лунав,
Линув голос дзвінкий:
Він писав, прислав
В Україну книжки.

І заслав його цар
В азійські краї,
Де немає людей,
Ні квіток, ні гаїв;

Тільки вітер та лід,
Та пустеля глуха —
Він і там свій нарід
Ще міцніше кохав.

Чий так щиро до нас
Усміхнувся портрет?
То Шевченко Тарас —
Український поет!

Леонід Полтава

Т О Б І, Т А Р А С Е !

Вінки плетем Тобі, Тарасе,
Вінки із квітів запашних.
Прийми, Пророче, дари наші,
Від серця щирого вони.

Та ще один вінок плетем ми, —
З любови чистої, мов квіт.
Нас не злякають бурі й темінь —
Нам світить ясно Заповіт!

М. Дяченко

Рис. В. Баляса

І виріс я на чужині

І виріс я на чужині
І сивію в чужому краї:
То одинокому мені
Здається — кращого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша славная країна...

В лиху годину,
Якось недавно довелось
Мені заїхати в Україну,
У те найкраще село...
У те, де мати повивала
Мене малого і вночі
На свічку Богу заробляла;
Поклони тяжкій б'ючі,
Пречистій ставила, молила,
Щоб доля добрая любила
Її дитину...

Аж страх погано
У тім хорошому селі:
Чорніше чорної землі
Блукають люди; повсихали
Сади зелені, погнили
Біленькі хати, повалились;
Стави бур'яном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люди подуріли, —
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!..
І не в однім отім селі,
А скрізь на славній Україні
Людей у ярма запрягли..
І я, заплакавши, назад
Поїхав знову на чужину.

Погано дуже, страх погано
В оцій пустині пропадять!
А ще поганше на Україні
Дивитись, плакати і мовчати!

А як не бачиш того лиха,
То скрізь здається любо, тихо,
І на Україні добро.
Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любить
На всю Україну.
А понад ним зеленіють
Широкі села,
А у селах у веселих
І люди веселі.

Воно б, може, так і сталось,
Якби не осталось
Сліду панського в Україні!..

Тарас Шевченко

Діти! Коли прочитали цей вірш,
дайте відповіді на ці запитання:

Що побачив Шевченко, як повер-
нувся з чужини в Україну? 2. Хто
уярмив тоді й знущався над україн-
ським народом? 3. Що знаєте про пан-
щину? 4. Яка тепер панщина в Укра-
їні? 5. Чому ми на чужині? 6. Коли
в Україні буде добро — веселі села
й люди веселі?

ЗОЛОТІ СЛОВА Т. ШЕВЧЕНКА

Слава не поляже,
Не поляже, а розкаже,
Чия правда, чия кривда,
І чиї ми діти!

☆

Свою Україну любіть,
Любіть її! Во время люте,
Е останню, тяжкую минуту
За Неї Господа моліть!

☆

Борітеся — поборете,
Вам Бог помагає,
За вас сила, за вас воля
І правда святая!

☆

Е своїй хаті своя правда, і сила
і воля!

Т. Шевченко дитиною

Мал. І. Іжакевича

„...як побачу
Малого хлопчика в селі:
Мов одірвалось од гіллі,
Одно-однісіньке під тином

Сидить собі в старій ряднині, —
Мені здається, що се я,
Що це ж та молодість моя”.

Т. Шевченко

Вибір гетьмана

У неділеньку у святую,
У досвітнюю годину,
У славному-преславному
Місті Чигирині
Задзвонили в усі дзвони,
З гармати стріляли,
Превелебную громаду
Докупи скликали.

З святими корогвами
Та з пречистими образами
Народ з попами
З усіх церков на гору йде,
Мов та Божя бджола гуде.
З монастиря святого
У золоті, аж сяє,
Сам архимандрит вихожає,
Акафист читає,
Поклони покладає.

Поважно та тихо
У раннюю пору
На високу гору
Сходилися полковники.
І військо, як море,

З знаменами, з бунчугами
З лугу виступало
Та на трубах вигравало,
І на горі разом стало.

Замоккли гармати,
Оніміли дзвони,
І громада покладає
Земнії поклони.
Молебствіє архимандрит
Сам на горі править,
Святого Бога просить, хвалить,
Щоб дав їм мудрости дознати,
Гетьмана доброго обрати.

І одногласне, одностайне
Громада вибрала гетьмана —
Преславного Лободу Івана,
Лицаря старого,
Брата військового.

У труби затрубили,
У дзвони задзвонили,
Вдарили з гармати,
Знаменами, бунчугами,
Гетьмана укрили.

Тарас Шевченко

СВІТАНОК

...Дивлюся — аж світає,
Край неба палає;
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.

Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють;
Між ярами над ставами
Верби зеленіють.

Сади рясні похилились;
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем.

І все то те, вся країна
Повита красою,
Зеленіє, вмивається,
Дрібною росою.

Споконвіку вмивається,
Сонце зустрічає...
І нема тому почину,
І краю немає!

Тарас Шевченко

ВЕСНА

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рясно,
Барвінком укрила.

І на полі жайворонок,
Соловейки в гаї,
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічають.

Тарас Шевченко

ТЕЧЕ ВОДА З-ПІД ЯВОРА

Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.

Пишається калинонька,
Явір молодіє,
А кругом їх верболози
Й лози зеленіють.

Тече вода ізза гаю
Та попід горою.
Хлюпочуться качаточка
Поміж осокою.

А качечка впливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.

Тарас Шевченко

Жандарм везе скованого Т. Шевченка на заслання

Рис. В. Касіяна

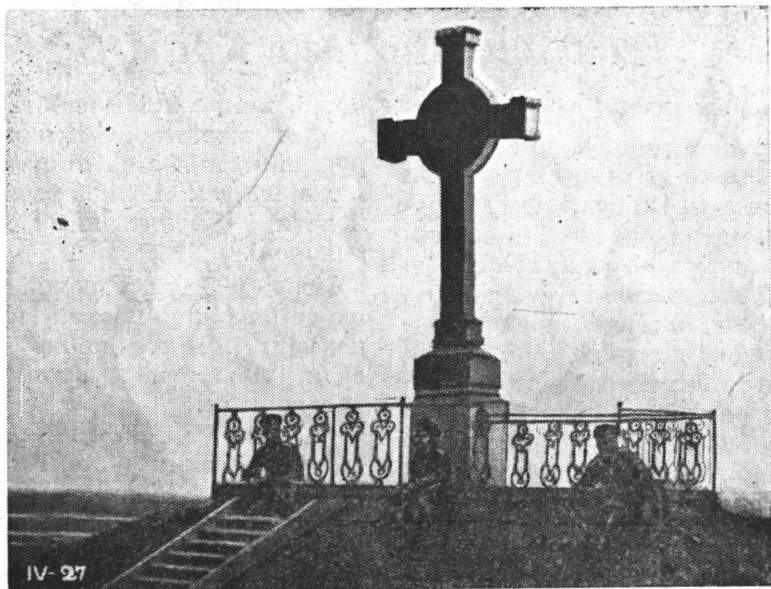

Зустріч Т. Шевченка з сестрою по повороті з заслання
Мал. Іванова

Моя єдина сестра!
Многострадальниця святая!
Мене, небога, виглядає...
„Мій братіку! Моя ти доле!”

„Ти...
На панщині, а я в неволі!..
Отак нам, довелося йти
Ще змалечку колючу ниву!”

Т. Шевченко

Могила Т. Шевченка під Каневом над Дніпром в 1914 р.

Московські жандарми сидять на могилі, щоб не дозволити українцям шанувати тут пам'ять великого співця. Ше й по смерті пророка лякала й лякається Москва його огненного слова про волю.

Як умру, то поховайте
Мено на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій.

Поховайте, та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою, злою кров'ю
Волю окропіте!

Тарас Шевченко

„КОБЗАР” ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Ізвідти, де щастя немає,
Де хвилі гнівного Дніпра,
З далекого Рідного Краю,
Для нас принесли „Кобзаря”.

Взяли його мама і тато,
Несли через бурі страшні.
Ми любимо вголос читати
Прості і хороші пісні.

І буде від щирого серця
Дзвеніти, як вічно дзвенів,
У кожнім, найменшнім серці,
Поета великого спів.

За те, що любив Україну,
Що співом народ розбудив,
Що кожну, й найменшу дитину,
Від щирого серця любив.

Леонід Полтава

Лист від Рідного Краю)*

Моя дорога доню, моя Галюсю!

Твій лист дійшов до мене, до твого Рідного Краю, як цього Ти сподівалася. Не були йому перешкодою ні сьома гора, ні сьомий ліс, ні сьома ріка. Прилинув до мене Твій листочок і впав на моє серце, як найсолодший го-мін рідних дитячих слів.

Пригортаю його до себе й голублю, як післанця від рідної дитини. І радію, що мої діти не забувають на чужині про мене.

Ти просиш вістки з Рідного Краю. Просиш буйного вітру, щоб прилинув до Тебе. Ой, не прилине до Тебе твій рідний буйний вітер, не принесе на своїх крилах ні тихого шепоту рідних потоків, ні лагідного шуму лісів, ні шовкового шелесту пшеничних колосків, ні любих пахоців шипшини. Не прилине й не принесе...

Бо він уже не той знаний Тобі лагідний теплий легіт! Це ошалілий, скажений гурган! Він не має хвилини спокою — жене несамопитий з місця на місце, і виє, й гуде, й плаче. Ломить, торощить усе по дорозі. Страшним ревом і зойком впадає в комин Твоєї розвалені хатини і стогне-голосить то плачем покинутої дитини, то виттям голодного вовка. То знов грає дикі несамопиті мелодії на банях цер-

ковці, влітає крізь вибиті вікна, здирає з вівтарів прикраси й рушники, кидає свічками, вилітає на дах і віддирає бляху й лати, і дзвонить ними, мов на похороні.

Порожні хати, порожні звалища і порожня церква, наша й не наша... Ніхто до неї не ходить, тільки він, дикий вітер, тут царює.

О, краще, щоб Ти не чула таких жорстоких вісток! Ні, немає вже в Тебе рідної хатини, не дзвонять дзвони в рідній церковці, могила при дорозі, де Ти гралася, розрита. Немає усього того, що Ти так палко любила...

Не прилине до Тебе навіть кленовий листочок, бо всі листочки, відірвані від рідних дерев, сплямлені болотом, потоптані брудними ворожими чобітьми, поранені ворожими танками, знесилені — не можуть піднятися. Немає, доню, в рідних лісах свавільного, веселого, кленового листочка.

Не прилетить до Тебе і ластівочка-щобетушечка і не принесе в дзюбочку води з рідного джерельця, бо воно висохло. А ластівка, мов у гарячці, ліпить і ліпить своє гніздечко з сухої глини. А що за день зробить, те супротивна, ворожа сила вночі розвалить, розруйнує...

Не жди, моя доню, і бджілки, щоб заохолодила Тебе кришеч-

*) „Лист до Рідного Краю” був у „Малих Друзях” в ч. 2. за 1947 р.

кою меду з рідних квіток! Не жди! Немає і в бджілки рідної хатини, вулики поторощені, лісові дупла порозривані, пограблені. Блукає бездомна бджілка і не носить вже меду. Не кормить черв'ячків, діток своїх. Забула збирати медок... Хіба ж можна збирати медок із зів'ялої, хворої, висохлої квітки, серед почорнілого, вигорілого степу? Хіба ж медок із квітки, що готувалася слізьми й кров'ю, не буде отрутою?

Нема кому подати Тобі привіт і поздоровлення від Рідного Краю — тому й не жди послів від мене. Що ж доброго й веселого могли б вони Тобі сказати?

Оце я, Твій Рідний Край, лежу знеможений, поранений ворожими бомбами й гранатами, розритий, поруйнований. Груді мої — це одна відкрита, кривава рана...

Але, коли я трохи очуняю,

прилину до Тебе з поздоровленням: коли на провесні засвітить сонечко там, у вас, на чужині, на заході, а Ти вийдеш погратися і очками, повними надії, глянеш на небо, побачиш, як із сходу сонця пливе маленька біла хмаринка... одна серед чистого голубого неба, біла, мов баранчик...

Надплине й стане над Тобою. І впаде дрібненькою рососою на Твою голівку, на груди, на руки. Це й буду я... Це буде цілюща роса з рідних піль і з рідних лугів. Це буде поздоровлення з нашого чистого голубого українського неба. Це буде моє благословення. Красуйся, рости, стали свої сили, заправляй свої слабі ще руки до праці, а малі ніжки до тяжких далеких походів. Благословляю Тебе на скорий щасливий поворот до мене, до Твого

Рідного Краю.

НА ПРОВЕСНІ

Ще темна ніч надворі,
За лісом сонце спить,
Шепочуть сонно зорі:
„Ми хочем спати, цить!”

Із лісу, із поляни,
Йде Приморозок-дід,
Де пройде, де не стане,
Лишає сивий слід.

Аж ось, озвався з гілки
Пташиний голосок,
Мов ніжний звук сопілки
Понісся крізь лісок.

„Цір-цір” — защебетало
На вітці, — „цір-цірінь” —
І радісно упало
У досвіткову тінь.

Це пташка нас звіщає
Про провесну ясну,
Що ходить полем-гаєм
І будить світ зі сну.

Нечутно тане крига,
Зникає іней з віт,
І проліска з-під снігу
Підносить білий цвіт.

Р. Роляник

Цві та Рінь

— Тук-тук, — тихенько застукало на горішній вітці. Так тихо, як у тебе іноді в ушці задзвенить — навіть ніхто, крім тебе, і не почує. Отак застукало і в гнізді, в двох малесеньких яечках, і почула цей стук лише мати пташка. Це ж були її рідні — рідні яечка.

— Тук-тук, — знову повторилося в першому і в другому яечку. І вже трошки голосніше. Так, ніби роса падала на світанку з пелюстків лісових дзвіночків. І це вже почули інші пташки. Вони висунули голівки із своїх гнізд і з цікавістю прислухалися.

— Їм так важко пробити цю тверду шкаралупку, — зітхаючи, сказала мати-пташка. — Навіщо я знесла такі тверді яечка?

Але подруги з сусідніх гнізд засміялися-зацвірінчали. Адже в усіх пташок такі яечка — і нічого — пташенята вилуплюються.

— Тук-тук, — почулося втретє. І це було цілком виразно — так, як стиглі кислички падають на стежку.

І раптом в одну і ту ж мить — тррах! — розкололися яечка, і звідти висунулися дві малюсінькі кумедні голі голівки з великими ротами; роти враз розкрилися.

— Цві! — цвікнуло перше пташеня.

— Рінь! — закінчило друге.

— Цві-рінь! — сказали вони разом і так широко розкрили роти, що здавалося от-от роздеруться.

— Цві та рінь! Цвітарінь! — підняли всі пташки враз галас, заспівали, засміялися, бо пташки були взагалі найпривітніші і найвеселіші в лісі, а тут — у їхньої товаришки вилупилися пташенята.

І пташенят тих назвали Цві та Рінь.

* * *

У лісі вже наливалися терпкі кислички, а у полі познімали жито і пшеницю. Цілий день Цві та — Рінь літали над лісом. Вершечки дерев жартома лоскотали їх, пташки спускалися до річки або намагалися у височині догнати хмарки. Коли не було вітру, вони літали справді дуже-дуже високо. Адже високо не так страшно було літати. З висоти їм усе здавалося маленьким і ласкавим, а коли вони спускалися вниз — все було велике, велике: і дерева, і кущі, і звірі. Далеко приємніше було літати високо.

Щоб не загубити одна одну, вони весь час переспівувалися.

— Цві! Цві! Цві! — кликала Рінь з річки.

— Рінь! Рінь! Рінь! — відповідала Цві з ліщини.

А ви знаєте, чому пташки вechері піднімали такий галас у лі-

сі? То клопітлива
мати скликала їх на
ввесь ліс:

— Цві та Рінь!
Цві та Рінь! Цві та
Рінь!

А пташки, її по-
други, допомагали
всі хором:

— Цві та Рінь!
Цві та Рінь! Цві та
Рінь!

Цві та Рінь повер-
талися до свого гніз-
зда, і тут починали-
ся такі співи, що
кожному листочку
влісі хотілося усміх-
нутись. А то просто
пташки розповідали
матері сьогоднішні
новини.

— Я була сього-
дні над річкою, —
казала Рінь, — і ба-
чила, як чайки лі-
тають над самою во-
дою і ловлять пта-
шок, що літають у
воді, зовсім без крил.
А на болоті я зу-
стрічала кумедних
довгих птахів. У них
у всіх по одній нозі, але вони
стоять рівно і не хитаються —
і мені здавалося — вони спали.
Мамо! Невже можна спати не
в себе в гніздечку, а на од-
ній нозі?

— А я бачила багато звірів, —
перебила її Цві, — але ніхто з них
не літає, як ми. Білочки стри-
бають по деревах так швидко,

як жолуді з нашого дуба пада-
ють, коли їх трусить вітер, але
я літаю швидше.

— Довгоногий заєць хвастав,
що він найшвидший у лісі, але
я перелетіла швидше за нього.
Подумайте! Навіть велика вед-
медиха не може літати! Вона та-
ка велика, що й одна її лапа не
поміститься в нашому гнізді.

— Але я сама бачила, як вона хотіла зірвати грушку і не могла її дістати. Вона трусила, трусила стовбур, а верхня грушка не падала, а я підлетіла і поклувала, скільки хотіла.

— І я нікого не боюся, бо від усіх можу полетіти!

Та трапилось зовсім не так.

Вже поспіли кислички на диких яблунях, тріскали шкара-лупки на каштанах. Кароокі каштани падали на лісові стежки і, здавалося, веселі очі дивляться з землі. А за каштанами почало опадати й листя, і пташки загомоніли про відліт.

Одного сухого, але вже не теплого ранку в лісі почулася незнайома пісня:

Чіт-чіт-перечіт!

Чи почули мій привіт?

На дубі сиділа весела невідома малечі пташка. Але літні пташки її знали. Це була північна гостя — чечіточка.

— Як, ви досі не полетіли? — дивувалася чечітка. — А у нас уже випав сніг, і я швидше подалася сюди. Тут буде не так холодно, і я перезимую у вас. Але, любі мої, збирайтеся швидше. Незабаром прилетить справжня морозиха — біла сова, а тоді вже, будьте певні, скоро випаде і сніг. Мені що? Мені нічого. Ваша зима мені не страшна.

Чечітка наробила переполоху в лісі, і на терміновому пташиному зльоті було вирішено негайно відлітати.

Літні пташки ще перецвірінь-

кувалися про різні дрібні деталі, коли зненацька згори каменюкою упав шуліка з гачкуватим дзьобом.

Всі пташки кинулися врозтіч.

Але він встиг схопити в свої злі колючі пазурі маленьку пташку.

— Ббах - бах! — пролунало раптом. Постріл?

Всі пташки враз прижмурили очі, бо перед ними постелився туман. А коли відкрили, туман розійшовся — ні шуліки, ні маленької пташки ніхто вже не бачив.

Уночі всі пташки зібралися летіти.

— Цві! Цві! Цві! — кликала сестричка, але не чути було звичайної відповіді.

— Де ж Цві? Де ж Цві? — хвилювалася мати.

— Ой, мамо, — заплакала Рінь, — то, мабуть, її потяг шуліка.

Та сумувати було ніколи. Співаючи прощальних пісень, пташки знялися вгору.

Замрячив дрібний дощик, і, здавалося, увесь ліс плаче за пташками, бо з усіх гілочок, листочків, хвоїнок стікали дрібні краплини.

Останніми відлетіли журавлі й дикі гуси.

Опало листя. Затихла говірлива річка. Жаби й риби залізли подалі від таких холодних неприємностей і поснули на всю зиму. Випав сніг і почалася справжня зима.

Було темно й тихо. Тільки чулися якісь дивні звуки, зовсім не схожі на пташине цвіріння.

— Хррр-хрр, — хропів хтось.

— Де ж це я? — подумала Цві перелякана.

На ній згори і з усіх боків було сухе листя. Це вона зрозуміла. Але це було не в лісі — ні. Вона випросталася, підстрибнула на лапки, і враз її носик ткнувся у щось густе, волохате, дуже тепле й м'яке.

— Тут хоч тепло, як під маминими крилами, але де ж це? — міркувала вона. — Може це той шуліка, що схопив мене, відніс до себе за гори? Але ні, він би з'їв мене давно. І потім він же випустив мене, і я упала.

Цві спробувала розправити свої крильця і тихенько сказала:

— Цвірі-цвірі-цвір-цвірінь!

І раптом щось заворушилось у темряві.

— Мамо! Мамо! — почулися рикаючі голоси поряд, — проки-

дайся! Вже напевне весна, вже пташки співають!

І Цві відчула, що те, в чому вона сиділа, заворушилося і воно дуже-дуже велике. Воно, це велике, потяглося, позіхнуло так, що вітром війнуло, і сказало басом, просто як грім загуркотів:

— Що, весна? Пташки співають? Ну, я гляну!

Цві сиділа ні жива, ні мертва. Та вона з головою заховалась у волохату шерсть, і її ніхто не бачив. Але все, що вона побачила, зовсім приголомшило її.

Волохате, велике одгорнуло лапою листя і гілки, і в темряву ввірвалося світло. Спочатку аж очі засліпило — і вона побачила, що сидить на спині великої ведмедихи. Тієї самої ведмедихи, що не вміла літати, але була найдужчим звіром у лісі. А ще поряд три маленьких ведмежатка пригорнулися до неї.

Холодом, морозом війнуло у теплий ведмежий барліг. І всі — і великі, і малі, і навіть непомітна нікому Цві — подивилися і не пізнали рідного лісу.

Білим, холодним мело на всі боки й намітало високі кучугури. Маленьких кущиків не видно було. Вила хуртовина, танцювала метелиця, а вітрові відспівували десь здалека голодні вовки.

— Де там весна? — гримнула сердито ведмедиха. — Тільки розбуркали мене даремно! Пусти!

— Але ж ми чули, як пташка заспівала, — винувато сказали ведмежата.

— Чули, чули, — бурмотіла ведмедиха, — от вижену вас усіх з барлогу, раз весна, тоді й знатимете!

Цві злякалася, що всіх виженуть через неї на мороз.

— Не сердьтеся. Це я, — тихенько сказала вона.

Всі підвели, наскільки могли, морди і побачили над вухом у своєї мами (тільки вона, звичайно, не могла побачити) маленьку-маленьку пташку.

— Ану, йди сюди, щоб і я подивилася, — вже добродушно сказала ведмедиха, — що ти за звір.

— Я не звір, я птичка, — сказала Цві, — я не знаю, як я опинилася у вас. Справді, я сама не залітала сюди. Я зараз полечу в теплий край, — додала вона, але згадала метелицю і аж затремтіла.

— Куди ти там полетиш? — промурмотіла ведмедиха. — Ти замерзнеш через хвилину. Лягай і спи вже тут за моїм вухом. Можеш поклювати наших грушок.

Цві насмілилася і сказала:

— Спати я вже зовсім не хочу, а я дуже хочу поспівати.

І вона заспівала:

Цвір - цвірінь.

Весно, прилинь,

І з нею Рінь!

В барлозі стало весело-весело. Ведмедиха задоволено посміхнулася й сказала:

— Просто наче літо! Аж меду захотілося!

В той же день косий заєць, що завжди гасав по всьому лісі і все бачив і чув найперший, бо в нього ж такі довгі вуха і ще довші ноги, — розніс прецікаву новину: у ведмежачому барлозі живе Цві, яку восени схопив шуліка.

— Як же вона там опинилась? — міркували всі.

А знав про це тільки старий дуб. Він чув, як вистрелив мисливець, що полював на диких качок, і зачепив крило шуліки. Він бачив, як Цві упала непритомна під дерево. Ведмедиха, лаштуючи собі барліг на зиму, загірбала сухе листя, загребла і Цві. Її непомітно було між червоним і жовтим листям. У барлозі вона зігрілася, крильця загоїлися, вона і прокинулась.

Ясними днями в лісі бувало тепер весело. Пробігаючи повз старий дуб, і зайчик, і білка, і лисиця не могли не зупинитися. З дупла дуба, де був ведмежий барліг, чулися веселі пісні Цві. Усі ж співочі пташки відлетіли, а Цві нагадувала всім весну.

Прилетіли горобці, чечітки, снігури, що зимували тут, вони раділи, що Цві жива, і кликали її з собою.

Але ведмедиха висунула з своєї хати морду і сказала:

— Хай живе у мене, он ви

самі гасаєте, холодні й голодні, та ви вже звикли, а вона замерзне.

* * *

Струмочок хотів подалі втекти від снігу і побіг швидко-швидко. А тому, що він не знав ще дороги, бо це ж був перший весняний струмок, він і плував то праворуч, то ліворуч.

По дорозі, праворуч, почув

його і виткнувся зелений го-
стрячок якоїсь рослини — два
листочки разом.

Сонце припікало, і струмок
бавився і сміявся, пробиваючи
собі дорогу. Два листочки роз-
крилися, як повіки вранці, і
звідти визирнула блакитна квіт-
ка.

Так це справді починається
весна?

По дорозі, ліворуч, з-під кори
осики вилізла мушка. Вона роз-
правила крильця, декілька раз
махнула ними, — це була її
ранкова зарядка — і спитала:

— Так це справді починається
весна?

А струмок біг далі по лісі і
будив усіх: і праворуч і ліворуч.
Витикалися з землі трави, про-
ліски, прокидалася комахина,
потяглися дерева зацікавленими на
зиму вітами.

Перша з дерев прокинулася
молоденька верба над рікою.
Вона була тоненька. Їй легко
було потягтися до сонця і нахи-
литися до води. Зараз вона по-
тяглася до сонця — треба ж бу-
ло погрітися після зими — і на
гілочках виступили бруньки, —
як білі зайчики побігли.

— Скільки я живу на світі,
а ще не бачив волохатих квітів,
— сказав здивовано справжній
зайчик і побіг рознести цю но-
вину всьому лісу.

Вилізли ведмежата з барлогу
і борюкалися і бавилися. Виле-
тіла весела Цві і сіла на вер-
шечку дуба, жмуричи очі на
сонці.

Що це? Що це?

По блакитньому небі ніби роз-
сипано чорні намистинки.

От намистинки більші. От во-
ни вже як кольористі квіти.

Але то не пелюстки квітів, —
то крила. Вони махають крила-
ми і летять сюди.

А найперша невеличка пташ-
ка, така самісінька, як і вона.

Ця пташка радісно вітає ліс.

— Цві! Цві! Цві!

— Рінь! Рінь! Рінь! — закри-
чала дзвінко Цві.

Рінь зупинилася. Це ж Цві! Її
сестричка Цві! Вона сидить жи-
ва й весела на рідному дубі.

— Цві-та-Рінь! Цві-та-Рінь! —
зацвірінчали, загомоніли всі
пташки, і це вже була справжня
весна.

Оксана Іваненко
Рис. М. Левицького

І в Олі буде грядка

Разом з сонцем ранком линуть у хату гострі й свіжі пахощі весни. Вийшла Оля у садок гуляти, де ще так недавно танув сніг. А тепер — росте на гіллях листя, зеленіє — просто при очах. І нової травки гострі спи- си з-під трави торішньої стир- чать.

Край паркана — що це ро- блять діти?

Скільки сміху, радості й тур- бот!

Підійшла Олюся подивитись.

— Це ж вони копають огорож!

Сміх і галас:

— В мене будуть дині!

— В мене буряки!

— В мене морква!

А в того гарбуз з смачним на- сінням, і в'юнкий горох, і огір- ки...

А Олюся ще така маленька, наймолодша з-між усіх дітей. Чорні очі, личко рожевеньке, і кругленька вся, як огірок.

Тягне Оля і собі лопатку: „Ой, яка ж велика та важка!“

— Буде й в мене теж малень- ка грядка, як у всіх дітей з но- ваяцького гуртка.

І скопала грядку наша Оля, не відстала від усіх дітей. Їй, щоправда, помогли Михасик та Роман та Лесь та Ігорок.

— Ну, мала, яке ж тобі на- сіння?

А мала не знає, що саджать?

— Посадити б їй солодкі дині, що під сонцем як свинки ле- жать?

— Чи червону моркву, чи са- лату, чи смачні зелені огірки?

— Чи капусту — потім шат- кувати, чи горошок, щоб зри- вать стручки?

Наша Оля взяла по зернятку й буряків, і моркви, і те, й те... Ой, і буде ж у Олюсі грядка, ма- буть, краща, ніж у всіх дітей...

Йде робота радісна та скоро, веселіша за найкращу гру.

А ласкаве сонце лізе вгору, і пече, й цілує дітвору.

Н. Забіла

Олена Цегельська

Петрусева повість

(Продовження)

По дорозі багато людей висідало з нашого поїзду, прощалися з нами, а ми все ще їхали далі. Вкінці приїхали на місце. На залізничній стації вже чекав на нас сам бауер з підводою. Він зашварготав до нас по-німецьки, але ми ні пари з уст — не зрозуміли. Тоді показав на миги, що хоче бачити татові папери. Переглянув їх. Потім показав рукою, щоб ми сідали на віз.

Ми поїхали. Недовго їхали мурованкою, як вже опинилися в селі. А село таке велике й гарне, як у нас містечка. Доми муровані, криті бляхою або черепицею. До двору нашого господаря в'їхали ми великою брамою в високім мурі. Мур тягнувся вздовж городу і подвір'я. Коли за нами замкнули браму, то так нам чомусь стало сумно, наче нас замкнули у в'язницю.

А хата в нашого бауера велика, висока, поверхова. До неї прибудовані стайні, дровітня, стодола і ще якісь будинки. Посередині велике подвір'я, виложене кам'яними плитами.

Я забув сказати, що наш бауер звався: гер Вебер.

Отже, ледве ми приїхали, зараз гер Вебер показав нам усе своє господарство: коні, корови, плуги, борони, машини — усе знаряддя. Потім фрав Вебер, його жінка, показала нам малу кімнатку біля стайні, де ми мали жити. Кімнатка була мала, але чистенька. Ми поклали в ній свої клунки.

Тоді вона повела нас до свого мешкання. Там була велика кухня, де всі їли. Було ще кілька великих гарних кімнат.

Потім дали нам їсти. Страва була якась несмачна, але ми їли, бо були голодні. Пополудні тато й мама мусіли йти в поле до роботи. Я з Лесею лишився в кімнатці, бо сестричка заснула.

Леся спала, а я вийшов на двір. Там я побачив бауерового внука, що звався Курт. Він був трохи старший від мене. Я приблизився до нього, поздоровив і хотів з ним гратися. Але він здвигнув плечима, щось коротко буркнув і з гордо піднесеною головою пішов у сад. На ланцюгу був гарний, великий пес Вольф (Вовчок). Я підійшов до нього, заговорив і хотів бодай з ним гратися, але він вискалив зуби і загарчав на мене. Я пішов до кімнатки і виніс йому кусок хліба. Тоді він подобрів і дозволив себе погладити. Так ми зав'язали дружбу і пізніше один одного дуже полюбили.

На другий день ми всі, мама, тато, я й Леся пішли з господарями в поле. Батьки працювали, а Леся сиділа на межі. Мені казали зносити бур'ян з поля, складати на малий ручний візочок і скидати до ями. Я дуже змучився цією роботою, і мені боліли руки, але я не нарікав, бо ж сам хотів їхати з батьками до Німеччини. Я не знав, що тут і таким малим дають роботу...

Але ми, я і Леся, не завжди ходили з батьками в поле. Насом вони працювали дуже далеко, тоді ми лишалися вдома. Але і вдома давали мені роботу. Я мусів стряпати соломку зі свіжою травою і закладати худобі за драбинки, порядкувати в стайні, замітати подвір'я.

Хоч я мав багато роботи, то все таки волів оставатися вдома. Тут Леся так не мучилася, як на полі, і дуже гарно гралася біля мене. Я міг доволі розмовляти собі з псом та гратися з ним.

Таке було моє життя і моя робота в Німеччині.

ЛЕСЯ ЗАНЕДУЖАЛА

Моя любя, моя маленька сестричка занедужала. Майже нічого не їсть, лежить така немічна, така бліденька, а ввечорі все має гарячку. Мама привели лікаря, але чомусь він нічого не поміг.

Ввечорі, коли батьки приходять з роботи, буває у нас так сумно. Не вітає їх мала доня, не щебече. Лежить тихенько. Тоді мама питають мене, чи Леся їла щонебудь. „Ні, — кажу, — не їла”.

Тоді мама в плач.

„Погинуть мої діти марно в тій проклятій Німеччині! У бауера всього подостатком, самі їдять, а для моєї хворої дитини нічого нема. Що ж вони нам дають? Тільки цю зимну картоплю з лущинням і збираним молоком. А дитині треба бодай раз на день свіжого молока. Ми тут так тяжко працюємо і нічого для себе не хочемо. Хай би змилювались бодай над маленькою дитинкою!”

Тато сидять, сперши голову на руки, такі сумні, сумні. А мама давай плакати: „Ой, помре моя дитинка, моя пташечка! Заморять її тут голодом! Не вернеться вона вже на рідну землю! А я, я там дві дійні корови оставила. Там німецькі вояки від них молоко п'ють, ніхто їм не жалує. А тут моя дитина пропадає без ложки свіжого молока. Що я нещасна вдію? Хто мені порадить, хто допоможе? Господи Боже, змилуйся!”

Рано вони знов ідуть до роботи, а сестричка лежить. Часом приїде стара бауерка, подивиться, покрутить головою і піде. Щоб хоч одно яєчко Лесі принесла, молочка або кусок „куха” такого, як Курт все їсть, біленького і солодкого! Або бодай солодкої кави з молоком. Ні!.. Чорну каву без цукру і чорний хліб!

Я такий лихий, такий лютий! Ех, коли б я вмів говорити по-німецьки, то я б їй сказав усю правду. Буває, часом сиджу і думаю: „Ніхто не винен, лише я сам. Так, я! Я захотів їхати до Німеччини. Я вперся, і батьки мене послухали. Чи не було б тепер Лесі ліпше дома? Бабуня спекли б їй солодкого коржика, наварили б киселику з яблук і сливок, напоїли б свіжим молочком. І Лєся подужала б. А таж помре тут і не повернеться до бабуні. А всьому я буду винен. Я, я, сто раз я! Через мене, з моєї вини вона помре!”

Так я сиджу і думаю і все собі докоряю, а ради не знаю ніякої. Пішов я до стайні. А була там корова, що я її дуже любив. Така червона, лиса, цілком як наша вдома. Прийшов я до неї, обняв її за шию і жалуюся їй:

— Так, Лиса, моя мала сестричка Лєся помре! — та й плачу. А вона мене язиком по лиці лиже, наче розуміє. Тоді мені прийшла думка:

„А може Лиса дала б мені дрібку доброго свіжого молочка для Лєсі?”

Я довго не думав. Побіг по горнятко, потягнув за дійку, а молоко цвирр — таке свіже, гаряче, пахуче, як сметанка. Лиса дала!

Присів під нею і дою, а руки в мене трясуться. Що буде, якщо хтось прийде? Це ж крадене! Я краду! Але щось чи хтось мені наче шепче: „Ти мусиш, мусиш рятувати сестричку!”

Я подумав: „Нехай мене і вб'ють, таки це зроблю!”

Надоїв повне горнятко, сховав під хустинку й приніс до хати.

— Лєсю, Лєсю! Добре, свіже молочко, на, пий!

І на диво, вона сіла й випила ціле горнятко душком. Аж личко в неї порожевіло. Як я тішився! Але зараз подумав, що про це ніхто не сміє знати. Ні тато, ні мама. Вони ні за що не дозволять б, щоб я це робив. А на другий день я знову зробив те саме. А Лисій я давав більше трави, щоб не пізнали, що вона тепер уменшила молока.

Аж раз попався... Дою я Лису, молоко цвиркає у горнятко, а я нічого не бачу і не чую. Нараз якась тінь впала на мене і на корову. Хтось став на порозі. Я завмер. Руки задрижали, молоко виллялося. Глянув, а то сусідка, стара бауерка. Перейшла, мабуть, через сад, бо я не чув, щоб хто відчиняв браму. Вона підійшла тихо в своїх патинках і зловила мене на гарячому вчинку. Тепер я мушу щось сказати, якось вияснити, що я не злодій, що не роблю цього з ласкімства. Я прискакую до неї, ловлю за руку і прошу, як можу, перекручуючи німецькі слова:

„Ходіть, ходіть! Сестричка дуже хвора!”

(Далі буде)

ПРО ВЕСНУ КРИЧАТЬ СОРОКИ...

Гляньте, гляньте, баба сніжна
щось сьогодні за маніжна!
Мов муринський неборак,
кривить рота сяк і так.

Як на сонечко погляне,
наче свічка тоне, тоне.
А тут сонечко — наш гість
припікає, мов на злість.

Про весну кричать сороки.
Що це: соньки чи то вроки? —
тягне бабу все на бік
у розбурханий потік.

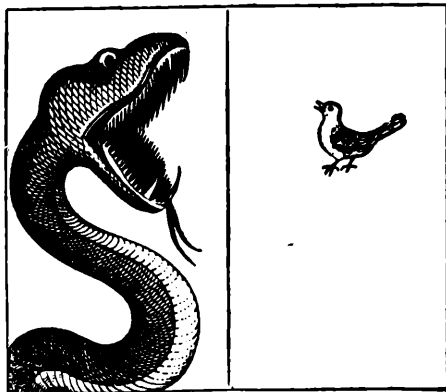
Впала баба і не зчулась.
Біля ластівка метнулась:
Хто сказав, що тут зима? —
Скрізь дивилася: нема!

Оксана Лятуринська

НАШІ РОЗВАГИ

НЕНАСИТНИЙ ЗМІЙ

Між пташкою й змієм проведена тонка лінія. Дивлячись на лінію, нахиліть бистро голову так, щоб доторкнутися до неї носом. Змій у той же мент проковтне пташку. Ніяк його не наситите: сто разів пригнетесь до рисунку — сто пташок проковтне ненажера.

НЕСЛУХНЯНІ РУКИ Й НОГИ

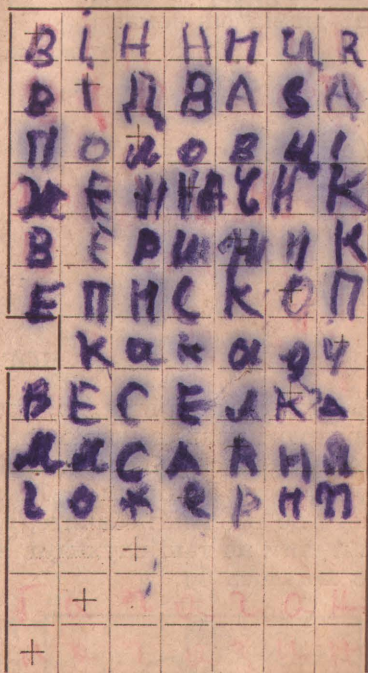
А ось теж саме вигадка: правою рукою і правою ногою спробуйте водночас робити кола в протилежному напрямі. Коли почнете це робити, побачите, що руки й ноги не такі слухняні, як цього хотілось би.

Хто з вас знає й інші цікаві й веселі вигадки? Пришліть!

Розгадаймо

1. ХРЕСТИКІВКА

1. Місто в Україні
2. Є на обличчі справжнього пластуна
3. Колишній ворог України
4. Пташка
5. Інакше їздець
6. Церковний достойник
7. Рід папуги
8. Буває в літку на небі
9. М'ясна торгівля
10. Верх у Карпатах
11. Коротка подорож
12. Інакше безладдя
13. Склад зброї

Букви, вставлені на місце хрестиків, дадуть пророчі слова Т. Шевченка.

2. ЩО ТУТ НАПИСАНО?

Сл-в- н- п-л-ж-
Н- п-л-ж- - р-зк-ж-
Ч- - пр-вд- ч- - кр-вд-
- ч- - м- д-т-

Перепишіть це. Переписуючи замість рисочок вставте голосні літери, щоб вийшли зрозумілі слова. Ці слова дадуть відомий вірш Т. Шевченка.

„МАЛІ ДРУЗІ” — журнал для дітвори. — Ч. 3. — Березень 1947.
Появляється заходами ОПДЛ — Об'єднання Працівників Дитячої Літератури і Головної Пластової Старшини. — Адреса: Ukrainische Kinderzeitung „Mali Druzi”, (13b) Bad Wörishofen, Hotel „Hilpold”, Germany, Bayern, USA Zone.

Authorized by EUCOM Hq. Civil Affairs Division 14. July 1947 Authorization A. G. 383.7 AGC
Druck: Holzmann, Bad Wörishofen